

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83284,Lempe-Fryderyk-Wilhelm.html>
2023-12-04, 08:28

Lempe Fryderyk Wilhelm

LEMPE Fryderyk Wilhelm (9 II 1787, Freiberg, Saksonia – 4 X 1842, Kielce), górnik, organizator rządowego przemysłu górnico-hutniczego. Syn Johanna Friedricha, profesora Bergakademii we Freibergu, i Fryderyki Wilhelminy z domu Kessel.

Studiował w Bergakademii we Freibergu (1805–09), a po jej ukończeniu pracował w Alzacji i Lotaryngii.

W 1816 został zaproszony przez S. Staszica do pracy w Królestwie Polskim. Przybył do Polski wraz z innymi specjalistami saksońskimi (J. Pusch, J. Klemm) i został mianowany profesorem w nowo utworzonej kieleckiej Szkole Akademiczno-Górnicy, gdzie w 1816–26 (do chwili likwidacji) wykładał matematykę, fizykę, budowę maszyn górnicych i hutniczych oraz miernictwo górnicy. Wykłady prowadził początkowo w języku niemieckim, później także po polsku. Był współautorem *Przepisów dla uczniów Szkoły Akademiczno-Górnicy w Kielcach* (1824).

W tym okresie był także asesorem maszyn górnicy-hutniczych Główniej Dyrekcji Górnicy w Kielcach. Z tego okresu pochodzi projekt odwodnienia olkuskich kopalń kruszcowych za pomocą maszyn parowych (1818), opracowany wspólnie z nadradcą górnicy E. Beckerem; L. zaprojektował też i wybudował na szybie „Stanisław” w Miedzianej Górze maszynę parową z płuczką.

W okresie 13 IX – 6 X 1824 uczestniczył w objeździe rządowych zakładów górnicych i hutniczych dokonywanym przez księcia F.K. Druckiego-Lubeckiego, przejmującego górnictwo krajowe od S. Staszica. Podczas tego objazdu L. uzasadniał lokalizację projektowanych zakładów hutniczych w Bobrzy (5 wielkich pieców do wytapiania surówki żelaza na węglu drzewnym) oraz w Sielpii (16 pieców fryszerskich i

młoty kuźnicze do produkcji kęsików, czyli kolb żelaza kuźniczego przeznaczonych do 3 walcowni żelaza sztabowego). Po przejęciu kierownictwa nad przemysłem przez Druckiego-Lubeckiego (I I 1825) L. został jego najbliższym doradcą w zakresie projektów budowy nowych zakładów hutniczych. Zgodnie z zaleceniami Lubeckiego już I II 1825 przedstawił *Plan ogólny urządzenia zakładów hutniczych* uwzględniający budowę 14 wielkich pieców, 50 pieców fryszerskich z 25 ciężkimi młotami kuźniczymi i 10 walcowniami żelaza sztabowego o zdolności produkcyjnej około 440 tys. cetnarów surówki żelaza (22 tys. ton) i 300 tys. (ok. 15 tys. ton) cetnarów żelaza kutego i walcowanego. Plan, uzupełniany w latach następnych, przewidywał szczególną koncentrację produkcji i wprowadzenie nowej technologii produkcji żelaza walcowanego. Realizacja tych zamierzeń została ostatecznie zatwierdzona w III 1826, po dostarczeniu szczegółowych rysunków dotyczących projektu zakładu wielkopieczowego w Bobrzy.

19 VI 1827 L. otrzymał nominację na stanowisko naczelnika Oddziału Machin i Budowli Wydziału Górniczego przy Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu. Z zaprojektowanych przez L. zakładów uruchomiono: odlewnię żeliwa i walcownię blachy cynkowej w Sławkowie (1826), hutę cynku „Ksawery” pod Będzinem (1826–27), walcownię żelaza sztabowego w Starachowicach (1827) oraz zakład budowy maszyn z walcownią blachy żelaznej w Białogonie (1829). Nie ukończono budowy zakładów w Bobrzy, Sielpi, Wąchocku, Michałowie, Starej Rudzie i Nietulisku.

W 1829 L. przebywał w Saksonii, gdzie zapoznał się z nową technologią produkcji węgla drzewnego i spopularyzował ją w artykule: *Niektóre wiadomości o węglarstwie saskim zebrane w r. 1829* („Pamiętnik Górnictwa i Hutnictwa” 1830).

Po przejęciu rządowego górnictwa i hutnictwa przez Bank Polski (I I 1833) L. został mianowany naczelnikiem Wydziału Górnictwa. Opracował nowe plany rozbudowy zakładów górniczych i hutniczych, obejmujące odlewnie i fabryki budowy maszyn. Plan inwestycyjny został zatwierdzony w 1835, a w wyniku jego realizacji wybudowano Hutę Bankową w Dąbrowie Górniczej (1833–43), Hutę „Henryków” w Niwce

(1833–39), zakłady wielkopieczowe w Blachowni (1834–37) i Pradle (1835–37), pudlingarnię i walcownię w Koniecpolu (1832–35), zakłady wielkopieczowe w Starachowicach (1834–41) i Rejowie (1834–37) oraz pudlingarnię i walcownię w Starachowicach (1834), Sielpii (1833–42), Michałowie (1834–42), Brodach (1834–43) i Nietulisku (1834–46). Zapoczątkowały one przewrót techniczny w hutnictwie żelaza Królestwa Polskiego (wielkopieczownictwo koksowe, pudlingarnie, walcownie, maszyny parowe). Władze rosyjskie, zaniepokojone rozwojem polskiego hutnictwa, już od 1839 zaczęły stosować działania represyjne i likwidowanie lub ograniczanie produkcji w nowych hutach rządowych. Różne trudności techniczne związane z uruchomieniem tych nowych zakładów oraz intrygi i represje administracji carskiej wpłynęły prawdopodobnie na przedwczesny zgon L.

PSB (A. Żeleńska-Chełkowska, J. Zimny); SBTP (J. Zimny); SPPT (Z.J. Wójcik).

N. Gąsiorowska: *Górnictwo i hutnictwo w Królestwie Polskiem 1815–1830*, Warszawa, 1922, s. 86, 203, 205, 208–211, 216, 225, 228, 233–239, 250, 429, 441–444, 447, 474, 489, 491–494, 498, 501–502, 509–513, 516–520, 523, 564, 575–576; M. Hubicka: *Szkoła Akademiczno-Górnicza w Kielcach 1816–1827*, [w:] *Stanisław Staszic 1755–1826*, Lublin 1928, s. 278, 280–281; J. Jedlicki: *Nieudana próba kapitalistycznej industrializacji*, Warszawa 1964; H. Łabęcki: *Górnictwo w Polsce*, Warszawa 1841, t. 1, s. 26, 336, 352, 358, 467; J. Pazdur: *Początki planowania w polskim przemyśle górnico-hutniczym*, „*Studia z Dziejów Górnictwa i Hutnictwa*” 1967, t. 11; J. Szczepański: *Modernizacja górnictwa i hutnictwa w Królestwie Polskim w I połowie XIX w. Rola specjalistów niemieckich i brytyjskich*, Kielce 1997, s. 213–214; Z. Wójcik: *Uczniowie Abrahama Gottloba Wernera w Polsce*, SMDNP 1972 Seria C, z. 17.

Andrzej J. Wójcik, Zbigniew Wójcik